Lucrècia reina dels escacs valencians

Autor:
Data de publicació: 23-10-2013

El debat i el joch partit
El diàleg independent entre dos trobadors es va donar des dels inicis de la poesia trobadoresca, però a la vegada sorgia, dintre d'aquest mateix estil, una nova forma de composició on dos o més trobadors componien una mateixa peça de forma conjunta sobre un tema específic sobre el qual acabarien debatent.

Cadascun dels trobadors es posicionava a favor o en contra en la qüestió plantejada per tal d'argumentar la seva opinió i dotar-la de dramatisme. De vegades la posició que escollien els diferents trobadors venia imposada per la persona que els contractava.

9.11. Scachs d'Amor i Francesch Vicent:
9.2L'origen dels escacs moderns
9.32. Scachs d'Amor (ca. 1475, València)
9.43. Francesch Vicent: El primer mestre dels escacs moderns
9.54. Vicent i la cort papal
9.65. El viatge a Ferrara
9.76. Conclusió
9.8Títol
9.9El problema històric
9.10El context italià
9.11La tesi
9.12Arguments
9.13Iconografia
9.14Contraarguments i resposta
9.15Conclusió

10Línia del temps de l'evolució dels escacs
11Mapa històric: Índia ? Pèrsia ? Món islàmic ? València

11.11. Origen indi dels escacs (Chaturanga)
11.22. Els escacs en el món islàmic
11.33. Arribada dels escacs a València

12La revolució de la Dama
13Recepció europea del nou joc
14Bibliografia acadèmic

_____

1. Scachs d'Amor i Francesch Vicent:

L'origen dels escacs moderns

2. Scachs d'Amor (ca. 1475, València)

Primer document que descriu les regles dels escacs moderns.
Poema de Francí de Castellví, Narcís Vinyoles i Bernat Fenollar.
Partida d'escacs com a metàfora amorosa.
Introducció de:

la Dama poderosa (la Reina moderna)
el moviment modern de l'Alfil

3. Francesch Vicent: El primer mestre dels escacs moderns

Autor valencià.
Publica el primer tractat imprès d'escacs moderns: Llibre dels jochs partits dels schachs en nombre de 100 (València, 15 de maig de 1495).
Codifica les noves regles sorgides a València.

4. Vicent i la cort papal

Vicent marxa a Itàlia (Inquisició? mecenatge?).
Esdevé mestre d'escacs de Lucrècia Borja, filla del Papa Alexandre VI (Roderic de Borja, valencià).

5. El viatge a Ferrara

Lucrècia Borja esdevé duquessa de Ferrara (1502).
Francesch Vicent l'acompanya a la cort.
Difusió europea del "joc de la Dama" (escacs moderns).

6. Conclusió

València és el bressol dels escacs moderns.
Scachs d'Amor i Francesch Vicent són fonamentals en la transformació del joc.
La connexió amb Lucrècia Borja explica la ràpida expansió del nou model d'escacs.

Títol

La Reina dels Escacs: Una hipòtesi sobre Lucrècia Borja

El problema històric

La peça de la reina no sempre va ser la més poderosa.
El canvi es produeix entre 1475 i 1500.
Per què de sobte la reina esdevé la peça central del joc?

El context italià

Roma i Ferrara, centres de cultura i poder.
La família Borja, influent a la cort papal.
Lucrècia Borja: educada, culta, poderosa, i… demonitzada posteriorment.

La tesi

La transformació de la reina dels escacs reflecteix la figura d'una dona real: Lucrècia Borja.

Arguments

La cronologia coincideix amb la seva joventut i màxima influència.
La cort papal i la d'Este eren centres on es jugava i s'estudiava escacs.
La reina passa a moure's com la peça més poderosa ? símbol de poder femení.
Tractats d'escacs del període mostren una reina "nova", més activa i decisiva.

Iconografia

Miniatures i gravats del s. XV–XVI mostren reines amb trets renaixentistes.
Algunes representacions recorden clarament la moda i estil de Ferrara.

Contraarguments i resposta

"Podria ser Isabel la Catòlica?" ? cronologia i geografia no encaixen.
"Podria ser un símbol abstracte?" ? el canvi és massa sobtat i localitzat.
"Podria ser una altra noble italiana?" ? cap té el pes cultural de Lucrècia.

Conclusió

La nova reina dels escacs no és només una peça: és un reflex cultural d'una dona que va marcar el seu temps.

Línia del temps de l'evolució dels escacs

Segle V–VI — Índia (Chaturanga) Naixement del joc amb quatre exèrcits. Primera estructura recognoscible.

Segle VII — Pèrsia (Shatranj) Transformació del joc. Apareixen termes com shah i shah mat.

Segles VIII–X — Món islàmic Bagdad esdevé centre intel·lectual. Tractats, problemes i estratègies.

Segle X — al?Àndalus Arribada a la península Ibèrica. Difusió entre cultures musulmanes, jueves i cristianes.

Segle XV — València Revolució del joc: naixement de la Dama moderna i moviment de l'Alfil. Scachs d'Amor (ca. 1475)

i Francesch Vicent (1495).

1500–1550 — Itàlia, França, Alemanya, Anglaterra Adopció ràpida del “joc de la Dama”. Europa abandona el Shatranj.

Segles XVII–XIX — Europa moderna Normalització de regles, primers tornejos, teoria clàssica.

Segle XX — Era internacional FIDE, campionats mundials, teoria computacional.

Segle XXI — Era digital Enginys d’anàlisi, IA, escacs online i popularització global.

Mapa històric: Índia ? Pèrsia ? Món islàmic ? València

Una frase clau: “Els escacs no només viatgen: es transformen.”

Chaturanga (Índia) ? Shatranj (Pèrsia) ? Bagdad ? al?Àndalus ? València

1. Origen indi dels escacs (Chaturanga)

Els escacs neixen a l’Índia entre els segles V i VI.
Chaturanga i les seves quatre divisions militars
Peces equivalents: elefant ? alfil, conseller ? dama, carros ? torres.
Es difon cap a Pèrsia, on rep el nom de Shatranj.

2. Els escacs en el món islàmic

Expansió després de la conquesta de Pèrsia
Bagdad com a centre intel·lectual
Tractats àrabs i desenvolupament teòric
Arribada a al?Àndalus

3. Arribada dels escacs a València

Introducció al s. X en el context d’al?Àndalus
Joc compartit entre cultures
La cort valenciana del s. XV com a nucli d’innovació
Naixement de Scachs d’Amor i del tractat de Vicent

La revolució de la Dama

La Dama esdevé la peça més poderosa:

Influència del pensament renaixentista i del poder femení a les corts italianes.
La Dama substitueix el “conseller” feble del Shatranj.
El canvi coincideix amb:

Scachs d’Amor (València, ca. 1475)
Francesch Vicent (1495)
Lucrècia Borja (Ferrara, 1502)

Una frase clau: “La Dama poderosa és un invent valencià.”

Recepció europea del nou joc

Una diapositiva final que mostra com el “joc de la Dama” es va expandir:

Itàlia: Ferrara i Venècia adopten ràpidament les noves regles.
França: el joc modern entra a la cort de Carles VIII.
Alemanya: primers tractats impresos amb la Dama moderna.
Anglaterra: el joc arriba a finals del s. XV; Shakespeare ja coneix la Dama moderna.

Frase clau: “En menys de 50 anys, Europa abandona el Shatranj i adopta l’escacs valencià.”

Bibliografia acadèmica

Murray, H. J. R. A History of Chess. Oxford University Press, 1913.
Eales, Richard. Chess: The History of a Game. Batsford, 1985.

Vinyoles, Narcís; Castellví, Francí; Fenollar, Bernat. Scachs d’Amor. Edicions facsímils diverses.
Westerveld, Govert. La dama en el ajedrez moderno y su origen valenciano. Ajuntament de València.

Garzón, José Antonio. En pos del incunable perdido. Generalitat Valenciana, 2001.
Garzón, José Antonio. El regreso de Francesch Vicent. Generalitat Valenciana, 2005.

Bradford, Sarah. Lucrezia Borgia: Life, Love, and Death in Renaissance Italy.
Hibbert, Christopher. The Borgias and Their Enemies.

Yalom, Marilyn. The Birth of the Chess Queen. HarperCollins, 2004.
Eales, Richard. The Chess Queen: A Cultural History